

Louis de Wohl

Zapal svět

Románový životopis
svatého Františka Xaverského

PDF

Edice Societas
LIV.

*Kniha vychází při příležitosti 400. výročí
vzniku České provincie Tovaryšstva Ježíšova*

Na obálce je akvarel Moniky Novotné

© Centrum Aletti Velehrad-Roma, Olomouc 2023

© Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2023

ISBN 978-80-7412-465-5 (pdf)

Kniha první

Nikdo nepřemýšlel nad tím, zda ulice Rue-des-chiens (Ulice psů) nosí své jméno právem. Debatovalo se jen o tom, odkud se ten název vzal. Studenti z koleje Montaigu tvrdili, že se tak jmenuje podle studentů z koleje Svaté Barbory. Ti to stejné prohlašovali o svých kolezích z Montaigu. Hrdí Pařížané měli jasno – to hanlivé přirovnání si podle nich zaslouží studenti obou kolejí.

Skutečných psů tam bylo pomálu, neboť to byla snad jediná pařížská ulice, kde jen těžko našli něco k snědku. Když nějaký pes přece jen našel kousek masa, bylo jisté, že ho odhodil student ze Svaté Barbory. Studenti z Montaigu nic neodhazovali; všechno snědli sami. Montaigu totiž byla jedna z nejchudších kolejí, zatímco Svatá Barbora se pokládala za jednu z nejbohatších a nejpokrokovějších. Během suchých, slunečných dnů bývala Rue-des-chiens špinavá.

Za deštivých dnů byla téměř neschůdná.

Tmavovlasý mladík u okna malého pokojíku Svaté Barbory se najednou zachichotal: „Poslyš, Petře, už jsi někdy viděl osla jít do školy?“

Petr Faber, dvaadvacetiletý student s tváří snílka, pokračoval ve psaní, ale usmál se, aniž by tušil, jak mocnou zbraní umí být jeho úsměv v každé při. „Kdyby to nebylo proti lásce k bližnímu, řekl bych, že jsem jich viděl dost,“ odpověděl.

„Ty sám jsi osel,“ řekl mladík u okna.

„Já jsem myslel skutečného osla. Čtyři kopyta. Ocas. Jen se pojd' podívat!“

Faber poslušně vstal a s brkem v ruce se připojil ke svému příteli.

„Opravdu. Žebrák s oslem,“ podivil se.

„Co je to za blázna, že se snaží žebrot zrovna v Montaignu?“

„Nevím,“ přemítal Faber. „Ale osla má naloženého knihami. Možná je chce prodat.“

„Škoda námahy! Ten starý chudák jistě nepochodí.“

„Starý?“ podivil se Faber. „Řekl bych, že muže nazýváme starým, jakmile je tak o šestnáct let starší než my. Tenhle člověk má ale sotva víc jak třicet pět...“

„Nepovídej! Nevidíš tu pleš? Kéž by se otočil, abych mu viděl do tváře... Á, teď právě domluvil s vrátným. Žádné obchody nebudou.“

„Podívej, ten chudák kulhá.“

František se odvrátil od okna. „Taková ostuda!“ vykřikl rozhněvaně.

„Pravda, něco mu dát mohli...“

„To nemyslím, Petře. Vždyť je to Bask!“

„No a?“

„Vypadá na muže z dobré rodiny. Ten určitě nemá zapotřebí žebrot. To je tak absurdní! Kdybych jen znal jeho jméno, hned bych napsal jeho příbuzným!“

„Vážně?“ rozesmál se malý Petr. „Vsadím se, že bys ten dopis nikdy nedopsal. Hádám, že za ty dva roky, co spolu bydlíme, jsi nenapsal ani jeden.“

„Tak to se pleteš. Píšu domů, kdykoli potřebuji peníze, což je tak třikrát do roka.“

„Ale tvůj slavný dopis španělskému králi ti ještě pořád leží na stole. Už to bude pár měsíců, co jsi s ním začal.“

„Tobě jde psaní líp než mně, můj drahý Petře. A uznej, že jde o velmi závažný dopis. Nemáš představu, jak obtížné je něco takového sepsat. Moje rodina chce, abych se stal kanovníkem v Pamploně, jenže kapitula mě nezvolí, dokud nepředložím šlechtickou listinu.“

„Vždyť jsi šlechtic!“

„To jsem, jenže dnes se tím titulem honosí kdekdo.“

„Já ne,“ usmál se Petr. „Jediné, nad čím jsem kdy panoval, bylo stádo ovcí v Savojsku. Měl jsem to rád, Františku. Ovce jsou přívětivá stvoření. A máš u toho spoustu času na přemýšlení. Tehdy jsem až ronil slzy, jak moc jsem toužil po vzdělání, a teď, když ho mám, říkám si, že jsem své ovce nikdy neměl opouštět.“

„Jednoho dne z tebe bude dobrý pastýř,“ řekl František. „A budeš mít velké, dvounohé stádo. Nejsem si ale jistý, jestli ti bude připadat také tak přívětivé. Něco málo tuším o tom, jak to s ovцами chodí, však víš. Pomáhal jsem otci a bratrům nahánět je, když je přes naše pozemky pašovali jejich majitelé, aniž by zaplatili clo.“

„Myslel jsem, že to je královská výsada...“

„Ovšem. Právě před padesáti lety obdržel můj otec královský patent, kterým král jemu i jeho potomkům světil správu občanských záležitostí na území Ydocinu v údolí Ybargoiti. Měl na starosti i výběr homicidního, pomluvného, *sisanten* a *caloña*. Také měl právo jmenovat starosty, soudce, soudní sluhy a další úředníky.“

„Teda!“ podivil se Petr. „Co jsou to *sisanteny* a *caloña*?“

„Pokuty,“ pokrčil František rameny. „Platí je rodiny vrahů, rváčů, křivopřísežníků a dalších takových nešťastníků. V každém případě – já jsem ovce honil, ty ses o ovce staral.“

„Tak z čeho máš obavy, když měl tvůj otec takové výsady?“

„Takové výsady pro kapitolu nic neznamenají. V Pamploně mají vyšší požadavky. Musel bys být hidalgo – mít alespoň čtyři šlechtické předky. Ty mám také, ale Jeho Veličenstvo mi to musí potvrdit.“

„Je jednodušší být obyčejným smrtelníkem,“ řekl Petr Faber. „Ale je-li to pro tebe tak důležité, proč ten dopis nedopíšeš?“

„Vždyť ti to pořád opakuji: to není tak jednoduché. Mimoto – ale to je jen mezi námi – nejsem si jistý, jestli vůbec chci být členem kapituly. Napadají mě i jiné možnosti, při

kterých bych si života možná užil víc. Ještě nevím. Pořád mám dost času...“

„Na hraní házené,“ vysmál se mu Petr.

„A proč by ne?“ odvětil František úsečně. „Vždyť jsem v tom dobrý. Uvidíš, že letos znovu vyhraji univerzitní turnaj, stejně jako minule. Ale neboj, na zkoušku ze starého Picara budu připraven.“

„Picara?“

„Ano. Jeho řeči proti Catalinovi a Averroovi...“

Petr se nahlas rozesmál. „Myslíš Cicera? A řeči proti Catilinovi a Verrovi?“

„No dobrá, dobrá, víš, že na jména nemám dobrou paměť.“

„Ale o mnoho těžší jména si pamatuješ bez problému. Ydoc- a jak bylo to další? Ybargoiti?“

„To je něco úplně jiného. To jsou baskická jména. Skutečná jména. Ani v nejmenším mě nezajímá, jestli Picaro napsal řeč proti Averroovi nebo Verrovi. A teď, když mě omluvíš, musím jít. Na louce u Pré-aux-clercs se koná utkání.“

„Zase házená?“

„Zápas a šerm. Tihle Francouzi si myslí, že tomu rozumějí. Musím je vyvést z omylu. Migueli! Tak kde je ten chlap?“

„Volal jste mě, pane?“

Sluha měl hluboko posazené oči a vysoké lícní kosti baskických hor.

„Mého koně, Migueli. Uděláme si volné odpoledne.“

* * *

Kulhavý muž s oslem naloženým knihami byl opravdu žebrák, jenže u vrátného koleje Montaigu nežebral. Přišel se zapsat jakožto student.

Vrátný si pomyslel, že mu snad přeskočilo. Sedmatřicetiletý student s výrazem, který mu přidával dobrých pět šest let, a ještě k tomu bez peněz? Proto mu dal adresu chudobince, kde ho přijmou zdarma. Ten zvláštní člověk

mu poděkoval s výrazem důstojného šlechtice, ale když mu vrátný sdělil, že pravidla chudobince nedovolují vycházet ven před východem slunce a po jeho západu, objevilo se na cizincově tváři trpké zklamání. Pro něj to znamenalo přijít každý den o dvě přednášky. Nedalo se však nic dělat.

Vrátný s opovržením přečetl jméno, které žebrák zapsal.

Iñigo de Loyola. Španěl. Ze Španělska nepřišlo nikdy nic dobrého.

* * *

Zasedání rodinné rady na zámku Javier bylo ponuré stejně jako kamenné zdi této prastaré, hrubě tesané budovy. Dokonce ani ptákům se tu kvůli nedostatku zeleně nelíbilo.

Po smrti svého manžela před třinácti lety a po nešťastné navarrské revoluci před sedmi lety, které se účastnili její synové (a draze za to zaplatili), byla doña Maria d'Azpilicueta jen kostnatá, bledá dáma připomínající stín. Při španělské odvetě přišel javierský zámek o své věže a o vnější hradby. Padací most strhli a příkop byl zasypán. Matce dvou rebelantů zbyly jen obytné místnosti a trocha peněz.

„Sluhu,“ poznamenala doña Maria chmurně. „A koně.“

„Jistě, matko,“ zamumlal Juan Xaverský. „Těžko žít jako šlechtic, když tyto dvě věci chybí.“

„Jestli chceš platit za přepych svého nejmladšího bratra, jen do toho,“ odsekla doña Maria.

„Ten Miguel Landívar je prý také student,“ přidal se Miguel Xaverský. „Je to možné, že jsme se dožili časů, kdy šlechticové sedávají v lavicích se svými sluhy?“

„Ve Francii je možné všechno,“ podotkl Juan Xaverský hořce. Nezapomněl na to, jak se francouzský král zpronevěřil vůči Navaře, když se revoluce nepodařila.

„Sluhu a koně,“ zopakovala doña Maria. „A co ještě? Byla chyba poslat toho chlapce do Paříže. Zkoušky nikdy nezvládne. Pošlu pro něj, ať se vrátí zpátky. Je mu dvacet dva. Sice nevypadá tak dobře jako ty, Juane, ale pořád si může najít vhodnou dívku s věnem, které vystačí jim oběma. Je s podivem, že ještě nejsi ženatý, Juane.“

„Děvčata už v dnešních dobách nejsou při penězích, matko,“ podotkl Juan. „A my už nejsme v králově přízni.“

Vtom vstoupil starý sluha a něco zašeptal své paní. Byl stejně tak vychrtlý a kostnatý jako ona a jeho rty se chvěly vzrušením.

„Uklidni se, Mateo!“ řekla doña Maria zostra. „O koho jde?“

Starý muž jí to šeptem zopakoval.

„To snad ne!“ vykřikla doña Maria překvapeně a oči se jí rozšířily úžasem. Hned se však uklidnila a pokračovala: „Ihned Jjí Ctihodnost přiveď, ty osle.“

Stařec se vytratil a matka se obrátila zpátky k synům: „Jjí Ctihodnost abatyše přišla na návštěvu.“

Oba mladíci ohromeně vstali.

Dáma, kterou Mateo ohlásil, byla jejich sestra, nejstarší dcera doni Marie. Před šesti lety vstoupila do kláštera klarisek v Gandii a teď tam byla abatyší. Nebylo nijak nezvyklé, aby se abatyše i tak přísné řehole vydala navštívit své rodiče. Ale Magdalena byla jiná. Ode dne, kdy složila sliby, nikdy nevyšla ven, a když ji příbuzní jeli navštívit, mohli s ní mluvit jedině přes železnou mřížku.

I doña Maria povstala, když vysoká, štíhlá řeholnice vstoupila do místnosti. Zdvořile se jí uklonila, protože Magdalena už nebyla její dcerou. Teď byla zasvěcenou Boží služebnicí. Synové následovali matčina příkladu a také abatyše se uklonila. Ke zdvořilostnímu polibku nedošlo, neboť zde nebylo místa ani pro náznak důvěrnosti.

„Mohu Vaší Ctihodnosti nabídnout svou židli?“ zeptala se doña Maria.

Abatyše zdvořile odmítla a sedla si naproti matce na okraj jiné, nižší stoličky. Všímavému Juanovi neuniklo, že nedosedla a že váha jejího těla stále spočívá na jejích chodidlech. Kdyby zpod ní židli někdo vytáhl, zůstala by dále v této pozici. Místo k sezení přijala jen ze zdvořilosti, neboť jakékoli pohodlí a odpočinek odmítala.

Vypadá jako duch, pomyslel si Juan s těžkým srdcem.

Doña Maria zpozorovala hluboké rýhy kolem Magdaleniých úst a fialové kruhy pod očima, svědčící o postech a noč-

ních bděních. Přehání to, pomyslela si. S takovou nebude žít dlouho. Zabolelo ji u srdce a chtěla ji varovat, aby se přece jen šetřila, nechtěla však překročit patřičné hranice, a tak řekla jen: „Jsme Vaší Ctihodnosti velmi vděční za návštěvu.“

„Jsem tu kvůli Františkovi,“ řekla abatyše.

„Kvěli Františkovi?“ podivila se doña Maria. „Právě jsme o něm mluvili!“

Řeholnice s úsměvem přikývla: „Ovšem. Dělá mi to starosti.“

Bratři si vyměnili ustarané pohledy.

„I my se o něj strachujeme,“ přisvědčila doña Maria. „Zdá se, že nebere svá studia vážně. Slyšeli jsme, že si najal sluhu a koupil koně a že marní čas všemožnými turnaji a zápasy. Zřejmě nemá v úmyslu jít za nějakým vyšším cílem.“

K jejímu překvapení se Magdalena znovu usmála. Byl to hřejivý, radostný úsměv, který rozzářil její útlou, nezdravě vypadající tvář. „Drahý František,“ zašeptala.

„Vaše Ctihodnost je k němu až příliš shovívavá,“ hlesla matka nešťastně.

„František není zlý,“ řekla Magdalena. „Je v něm tolik dobrého, že není možné, aby to Bůh nevyužil v plné míře.“

„V tom případě to ovšem bude muset využít v Navaře,“ rozhodla doña Maria. „Chystám se ho povolát zpět.“

„Teď tedy vím, proč jsem musela přijít,“ prohlásila řeholnice.

„Říkala jste, že o něj máte starost...“

Magdalena zakroutila hlavou. „Ne o něj, ale o vás.“

„Asi Vaší Ctihodnosti nerozumím,“ zamračila se doña Maria.

„Srdce mi napovědělo, že mu chcete do cesty klást překážky,“ vysvětlila abatyše laskavě.

„Nemohu přece financovat takový život, jaký chce vést,“ zvýšila doña Maria hlas. „Bůh ví, že už tak mám dost starostí.“

„Bůh vidí každou vaši oběť, matko,“ rozjasnila se Magdalenina tvář. „Nechce se po vás, abyste Františkovi zajistila život v luxusu, ale žádám vás, abyste ho nevolala zpět.“

„Ale... ale... sluha! A kůň! Nemohu...“

„Postupně se naučí žít bez těchto věcí. Sám se stane sluhou a ve službě Bohu vykoná velké věci. Ale musí k tomu dospět, a proto je třeba, aby zůstal tam, kde teď je.“

Nastalo hluboké ticho.

„Jak si Vaše Ctihodnost přeje,“ přikývla nakonec doña Maria upjatě. „Nepovolám ho zpět.“

„Tak si to žádá Bůh,“ usmála se Magdalena zářivě. Najednou vypadala spíš jako mladá, veselá dívka než jako abatyš. Potom vstala, uklonila se matce i bratrům a bez dalšího slova opustila pokoj.

Doña Maria poslala své syny strohým gestem pryč. Bez okolků poslechli.

Venku Miguel zamířil přímo ke sklípku. „Víno,“ zabřblal mrzutě. „Potřebuji nějaké víno.“

„Já taky!“ zvolal Juan. „A kus masa. Počkej na mě, jdu s tebou. Ten rozhovor mě nějak vyčerpal.“

* * *

Petr Faber se jako obvykle vzbudil hned, jakmile se ve čtyři hodiny ráno rozezněl školní zvon. A jako obvykle, don František si vyspával dál.

Petr byl rád, že noc už minula, ačkoli venku byla ještě tma a na okno bubnoval déšť. Poslední dobou špatně spával. Důvod znal, ale nechtěl si ho připustit. Příčina jeho obtíží ležela opodál na slavníku, ztěžka dýchala a měla oteklou tvář. František byl v noci zase venku, což znamenalo, že jeho sluha Miguel Landívar někde vypůjčil peníze. Půjčování peněz, to mu šlo. A nějak se pokaždé stalo, že posloužily k *té jisté věci*. Petr nechápal, proč se muž s tak silným charakterem, který si tolik zakládá na svém šlechtickém postavení, nechává ovlivnit svým sluhou. Možná to ale nebyl vliv Landívara jako spíš profesora Garcíi. Nebylo žádným tajemstvím, že García brává studenty na noční zábavy. Vrátnému dobře zaplatili za mlčení, zatímco studenti se pak sami svými dobrodružstvími nahlas chlubil.

Je to vážně tak skvělá zábava? přemítal Faber. A jestli ano, nejsem já blázen, když nechodím s nimi?

Jako dvanáctiletý složil Petr Faber slib věčné čistoty. Sám, v malé horské kapličce. Musí dnes jako dospělý dodržovat slib malého dítěte, které ještě nevědělo nic o světě?

O světě jsem tehdy nevěděl nic, napadlo Petra, ale o Bohu jsem toho možná věděl víc, než vím dnes po tolika studiích.

Zapálil svíčku a otočil se ke spolubydlíci: „Františku, vstávej!“

František se posadil. „Odved’ ji pryč!“ vykřikl zmateně. „Už ji nikdy nechci vidět!“

„O čem to mluvíš? Už zvonilo.“

„Zvonilo?“ zívá František. „Á, už je tady další den, že? Ten včerejší se mi ještě motá v hlavě.“ Vyskočil na nohy a protáhl se. „Ty máš štěstí, Petře, že ses vyspal. Nás García zatáhl do nového podniku, ten ale nebyl ničím jiný než ty ostatní. Myslím, že už bych to měl vzdát. Dnes je úterý? Na Île-aux-vaches se konají závody ve skoku do výšky, a já jsem spal sotva dvě hodiny! Ztracený García! Uvidíš, že prohraji.“

Začal se umývat, až voda špláchala na všechny strany.

„Měl jsi... měl jsi příjemnou společnost?“ zeptal se Petr, zatímco uvažoval: Proč se ho vlastně ptám? Proč chci tu historku slyšet? Budí to ve mně nějakou zvrácenou radost, když poslouchám věci, na které bych neměl ani pomyslet? Položit otázku, to je první krok...

„García by to asi nazval dobrou společností,“ odvětil František stroze. „Ten už nemá co ztratit.“

„Co tím myslíš?“ A proč se na to ptám? Proč pokračuji v tomhle rozhovoru? Proč?!

„Poslední dobou nosí dlouhé rukávy, nevšiml sis? Viděl jsem, co pod nimi schovává. Má tu francouzskou nemoc. Je to neskutečně ošklivé. A také jsem viděl čerstvý vřed na jedné z těch žen.“ Znechuceně se otrásl. „Vypil jsem toho moc jen z čistého zhnusení. Jestli dneska ten závod prohraji, už si nikdy s Garcíou nevyjdu.“

„Doufám, že prohraješ,“ řekl Petr s upřímnou nadějí v hlase.

František se přestal utírat a s ručníkem v ruce se překvapeně podíval na svého přítele. Pak se zasmál: „Nemůžeme být všichni svatí jako ty.“

„Svatí...“ vydechl Petr Faber. Pak se k Františkově údivu rozplakal.

* * *

Celý den šel od desíti k pěti. František skok do výšky vyhrál, ale jen díky tomu, že se na závod nedostavil jeho největší soupeř, dlouhonohý Angličan. S dnešními výsledky hluboce zaostával za svými nejlepšími výkony. A když dorazil na odpolední přednášku, Petr mu šeptem sdělil: „Přidali nám do pokoje dva nové spolubydlicí.“

„Zbláznili se? Pokoj je tak akorát pro nás dva. To máme spát jeden na druhém?“ rozhořčil se František.

Pak ale vešel učitel a oni ztichli.

„Kdo jsou ti dva?“ zeptal se František, jakmile přednáška skončila. „Známe je? Jsou to Španělé?“

„Ano, Španělé.“

„Aspoň že tak. A o koho jde?“

„Jeden se jmenuje Juan de Peňa...“

„To není nejhorší. Je to slušná rodina. A ten další?“

Petr zamrkal. „Bylo mi řečeno... prý sem přešel z Montaignu.“

„Z Montaignu nikoho neznám. Víš, jak se jmenuje?“

„Ne, ale viděl jsem ho. A ty taky. Před pár měsíci... ne, už to bude rok. Pamatuješ si toho žebráka s oslem?“

„Snad nechceš říct, že je to ten otrhanec? Kam to Svatá Barbora spěje? Ne, tohle už je moc! Odmítám mít v pokoji nějakého starého strašáka!“

„Víš moc dobře, že s tím nic nesvedeš,“ pokrčil rameny Petr Faber. „Ale je to celkem milý chlapík, však uvidíš.“

* * *

Ten milý chlapík byl Františku Xaverskému představen ještě toho večera. Představování se ujal sám rektor koleje, Diego de Gouvea: „Inigo de Loyola je váš krajan. Občas bude potřebovat pomoci se studiem, hlavně co se týče aristotelovské filosofie. Věřím, že mu budete co nejvíce nápomocný.“

Rektor se otočil a odešel dřív, než mohl František cokoli namítnout. Naštěstí.

František se na bledého, plešatícího mužička podíval se špatně skrývaným opovržením.

„Mrzí mě, že vám způsobuji potíže, done Františku,“ řekl zdvořile Iñigo. „Udělám všechno pro to, abyste se mnou byl spokojen.“

František si pro svůj hněv zdvořilosti postaršího muže ani nepovšiml. „Náš rektor se velmi zmylil,“ poznamenal. „Já jsem ten nejhorší učitel na světě. Raději vás měl dát na starosti nějakému dobrému studentovi, jako je třeba tady Petr Faber. Ten si s vámi poradí mnohem lépe, že ano?“ kývl na svého přítele. „A teď mě laskavě omluvte...“ odkrácel z místnosti a potlačoval přitom smích.

„Nemějte mu to za zlé, done Iñigo,“ řekl Petr Faber dobrosrdečně. „Někdy je trochu příkrý, ale má dobré srdce. Když mi to dovolíte, já vám se vším rád pomohu.“

„Jste velmi laskavý,“ řekl starší muž pokorně. „Jsem tedy zcela váš.“

Později, když se František potkal s Petrem o samotě, omluvil se mu, i když v jeho podání to jako omluva neznelo: „Promiň, Petře, já ho prostě nemůžu vystát. Ale ty jsi říkal, že je to velmi milý muž, tak mě napadlo, že si s ním poradíš lépe. Mně se vůbec nelíbí. Je na něm něco divného.“

„Je v něm neuhasitelný hlad po vědomostech,“ řekl Petr. „Viděl jsi jeho oči?“

„Co má s očima?“

„Jsou tak pokorné a laskavé! A když uvážím, že by mohl být naším otcem...“

„To teda děkuji pěkně,“ ušklíbl se František. „Vidím, že mi má být za co vděčný. Zřejmě jsem mu obstaral nového osla.“

* * *

„Je tady don Iñigo?“ zeptal se Bobadilla, jeden ze studentů.

„Ano,“ přisvědčil František. „Vrátil se před hodinou.“

„Výborně. Pěkný den, že?“

„Proč?“ podivil se František, ale to už Bobadilla běžel po schodech nahoru a bral je rovnou po třech.

Miguel Landívar dorazil po chvíli a svou elegantní kočičí chůzí dotančil až k Františkovi. „Pane...“

„Co je?“

„Profesor García vzkazuje, že dnes v noci opět půjde ven.“

„To mě nezajímá,“ odsekl František mrzutě.

„Omlouvám se, že jsem na dnešek nesehnal žádné peníze. Ale to nevadí, profesor nás dnes zve jako své hosty.“

„Je tady don Iñigo?“ přerušil je dychtivě další student, Salmerón.

František přikývl a Salmerón se zeširoka usmál a už běžel nahoru do schodů.

„Nechci jít ven s Garcíou,“ odmítl František unaveně. „Potřebuji se vyspat.“

„Ale pane, profesor García říkal...“

„Ano, don Iñigo je nahoře,“ mávl František na Láínez dříve, než student otevřel pusou.

Láínez se vesele ušklíbl: „Tak konečně vím, co vlastně studujete, done Františku. Čtení myšlenek je jistě velké umění. Přeji dobré ráno.“

„Ten člověk je žid,“ řekl Landívar pohrdavě.

„Ano, myslím, že má trochu židovské krve,“ přitakal František. „A patří tady mezi nejlepší studenty. Nechápu, proč...“

„Profesor García říkal...“

„Dáš už pokoj s Garcíou? Už jsem řekl, že s ním nechci jít. Jak myslíš, že bych prošel zkouškami, kdybych s ním pokračoval? Musím se dát do práce.“

„Profesor García tvrdí, že jeho zkoušku bezpochyby zvládnete, pane. Mluví se o profesorském postu na koleji v Dormans-Beauvais.“

František k němu překvapeně vzhlédl. „Jsi neocenitelný zdroj informací, Migueli. Musíš mít uši velké jako slon. I kdyby to ovšem bylo, jak říkáš, neuškodí, když tomu obětuji trochu úsilí.“

„Pracovat jako chudák señor Faber? Jen práce, práce, práce. Pracuje ve dne v noci jako všichni učedníci toho svatého žebráka.“

„Učedníci?“ zamračil se František. „To by mohlo znít jako rouhání, ty starý darebáku!“

„Bůh odpusť,“ usmál se Miguel a ukázal své až neuvěřitelně bílé zuby. „Jak by to mohlo být rouhání, když je to čistá pravda? Všichni sedí kolem toho svatého žebráka a hltají každé jeho slovo. Dvakrát měsíčně s ním chodí ke zpovědi a svatému přijímání!“

„To není normální,“ zakroutil František hlavou.

„Je to trochu podezřelé, řekl bych.“

„Myslíš, že se jen chtějí předvádět?“

„Myslím, že moje dlouhé sloní uši o tom svatém žebrákově něco zaslechly. Prý měl nějaké oplétačky s inkvizicí.“

„Dobrý Bože! Myslíš, že by...“

„Dvakrát – někdo dokonce tvrdí, že třikrát – ho v Salamance zatkli za kacířství a vsadili ho do vězení.“

„Opravdu? Odsoudili ho? Byl tedy vinný?“

Landívar pokrčil rameny. „Nejsem teolog, takže nemohu soudit.“

František v jeho hlase zaslechl stín rozpaků. „Tak ven s tím, Migueli! Byl vinný, nebo ne?“

„Kdyby byl skutečně vinný, potom by teď zřejmě nebyl tady,“ připustil Miguel. „Ale jeho učení bylo podezřelé.“

„S tím nemožným mužem je možné všechno...“

„Vím ještě něco,“ ztišil hlas Landívar. „Ve svém batůžku ukrývá knihu, kterou sám napsal.“

František se rozesmál. „Ten že by napsal knihu? Ale jdi! Jeho latina je směšná. Připouštím, že se trochu zlepšuje, ale měl jsi ho slyšet, když tady nastoupil. Dokonce i Petr Faber nad ním kroutil hlavou.“

„Nikomu ji nechce ukázat...“

„Co myslíš, Migueli, co to asi bude za knihu? Pojednání o čarodějnictví?“

„To nevím.“

„Petr Faber by se na něco takového nenechal nachytat,“ zamyslel se František. „To je nesmysl, Migueli. Ten chlap je

fanatik. Blázen. To je všechno. Mluví o náboženství v jednom kuse, jako by mu za to platili.“

„Takoví jsou nejhorší,“ přisvědčil Landívar pochmurně.

* * *

„Jde o velmi vážnou věc,“ vysvětloval profesor García a přitom si nervózně popotahoval své dlouhé rukávy. „Pokládám jsem za svou povinnost informovat vás o všem, co vím.“

Don Diego de Gouvea si hrál se svým pozlaceným brkem. „Loyola je divný člověk,“ připustil. „Opravdu ho nechápu. Proč kolem sebe shromažďuje všechny ty hlupáky? K čemu všechny ty zbožné ceremonie a nekonečné debaty? Jako by snad v hodinách nebylo dost příležitostí k diskuzím. O co mu jde?“

„Přesně,“ přitakal García. „A jestli bych směl dodat: Proč po těch mladých vyžaduje všemožná asketická cvičení? Chce, aby se oblékali nenápadně, skoro jako žebráci. Vždyť se to k našim studentům vůbec nehodí. Nejsou to žebraví mniši! Máme tu chlapce z těch nejlepších rodin a máme zodpovědnost za to, abychom je dobře vedli. A všechny ty řeči o následování Krista! Sám jsem slyšel, jak o tom mluví student Láinez. Máme jen nečinně sledovat, jak nám ten zestárlý budižkničemu formuje studenty podle svého pomýleného vzoru?“

Don Diego de Gouvea sraštil čelo. „Děkuji, že jste mě informoval. Budu o tom přemýšlet. Naštěstí je kroužek jeho stoupenců velmi malý. Láinez, Bobadilla, Salmerón, Faber a ten mladý Rodríguez, to jsou, myslím, všichni.“

„Správně,“ přikyvoval García. „A pokládám za důkaz zdravého smýšlení našich studentů, že dva z jeho spolubydlících se mu nadále vyhýbají, jako by byl ďábel. Juan de Peña a František Xaverský.“

Don Diego se usmál. „Ani jeden z nich nemá v oblibě ideály žebravých mnichů. Nechme zatím věci tak. Jakmile mi ale Loyola dá důvod zakročit, věřte mi, budu jednat.“

Důvod zakročít se naskytl hned další den. V pokoji podezřelého došlo k bouřlivému rozruchu a dozorce dal zvonit na poplach. Sám rektor musel být vyrušen během odpočinku. Celá chodba byla na nohou. Středem rozruchu byl Juan de Peňa, který rozčileně křičel, že nebude spát v jednom pokoji s člověkem nakaženým morem.

„Ticho!“ zavelel don Diego. „Co se to tu děje?“

Juan de Peňa se třásl vzteky. „Ten blázen Loyola!“ chrлил ze sebe. „Celé odpoledne byl venku a ošetřoval nějakého nemocného s nakažlivou chorobou. Lékaři si myslí, že by to mohl být mor, a on si přijde a chce s námi spát v jednom pokoji!“

Rektorovi se zúžily oči. „Kde je Loyola?“

Všichni udělali krok stranou, když Iñigo předstoupil. Někteří se od něj odvrátili, aby nevdechli smrt, kterou nesl s sebou.

„Ohrožuje svou nezodpovědností nás všechny!“ křičel profesor García a hlídal si rukávy, aby zakryl své vředy. „Žádám vás, done Diego, abyste netrpěl takovéto chování. Toto je nejlepší kolej té nejlepší univerzity na světě, a ne nějaký smradlavý špitál.“

Don Diego se díval na obviněného a čekal, že se bude bránit. Ten ovšem stál před ním bledý jako smrt, s hlavou skloněnou, a mlčel.

Rektor se napřímil a rozhodl: „Zítřka u večere se Iñigo de Loyola podrobí trestu dvorany. Dnes bude spát sám v podkroví. Jeho pokoj bude vyčištěn octem. To je vše.“ Rozzlobeně, ale s důstojností se vrátil do svého pokoje, aby pokračoval v odpočinku.

Iñigo de Loyola byl vykázán do podkroví. Ostatní se rozešli.

„Co je to trest dvorany?“ zajímal se Juan de Peňa rozrušeně. „Nějaké veřejné pokárání?“

„Ne,“ zakroutil hlavou Laínez a jeho tmavé oči doutnaly rozhořčením. „Vysvělečou ho do půli těla, ruce mu svážou za zády a nechají ho běžet uličkou hanby mezi dvěma řadami

učitelů a studentů vyzbrojených pruty, klacky a biči. A to všechno udělají muži, kterému bude skoro čtyřicet! A za co? Za to, že dělal, co Kristus žádá od každého z nás. Máme dovoleno být knězi nebo levity, ale nesmíme být samaritány?“ Prudce se obrátil a odešel.

„Podle mě si zaslouží každý úder,“ mínil de Peña.

„Ten člověk se zesměšnil,“ prohlásil František, „ale pořád má v sobě šlechtickou krev a není možné, aby s ním takto zacházeli.“

„Nesouhlasíš s rozsudkem dona Diega? Já doufám, že ten zbožný lump dostane, co si zaslouží,“ řekl jiný student, oblíbenec profesora Garcíi.

„Ne, nesouhlasím!“ obořil se na něj František. „Nesouhlasím s donem Diegem. Nesouhlasím s tím pokrytcem Garcíou, který ukazoval na toho chudáka rukou plnou vředů. A nesouhlasím ani s tebou. Jsi hlupák. A jestli ti moje slova nejsou po chuti, můžeme si poměřit síly v šermu na Île-aux-vaches. Až s tebou skončím, možná budeš rád, že je tu poblíž milosrdný samaritán, který by ti pomohl.“

Student se velmi rychle stáhl a raději zmizel.

„Teď budeme muset spát v místnosti páchnoucí octem,“ poznamenal František sám pro sebe. „S nábožnými lidmi přichází samé nepřijemnosti.“

* * *

Na koleji se nemluvalo o ničem jiném. Studenti se rozcházelí v názorech na celý případ, ale na podívanou se těšili všichni. Temperamentní Bobadilla viníka horlivě obhajoval a nebyl daleko od rvačky s jedním z Garcíových patolízalů. Společně s Láinezem, Salmerónem, Rodríguezem a Faberem žádali o slyšení u rektora, ale ten je odmítl.

Když nepochodili u rektora, sešli se na poradu a tam rozhodli, že jakmile don Iñigo vejde do síně, obstoupí ho a budou ho bránit vlastními těly. Faber obezřetně namítl, že se ostatní studenti nebudou rozpakovat zbit je všechny, ale Bobadilla zakřičel: „Dobrá, ať se klidně strhne rvačka!“ a Láinez zamýšleně poznamenal: „Škoda, že František není

na naší straně. Slyšel jsem, že je nejlepší zápasník z celé koleje.“ Pokoušeli se Františka přesvědčit, ale on s tím nechtěl mít nic společného. Prý se mu to hnusí.

Mnozí studenti – a také někteří učitelé – se už na večeri objevili s pruty a klacky všeho druhu. Profesor García osobně dohlížel na zformování dvou řad, mezi nimiž měl viník projít. Byl vybrán student, který měl za úkol velmi pomalu kráčet před Loyolou, aby mu znemožnil utéct před údery.

František na to všechno hleděl s velkým opovržením.

Když majordomus ohlásil příchod rektora, všichni povstali a pohlédli ke vchodu. Ve shromáždění to zašumělo úžasem. Don Diego vstoupil po boku Iñiga de Loyoly a zdvořile mu nabídl rámě. Místo aby byl provinilec svlečený do pasu, měl na sobě svůj obvyklý černý hábit. Pomalu a slavnostně takto došli ke stolu, don Diego doprovodil Iñiga k jeho místu, usadil ho, uklonil se před ním a odkráčel ke své vlastní židli.

Pruty a klacky začaly mizet. Profesor García vypadal tak zdrceně, že se tomu někteří studenti začali smát. Kromě toho občasného smíchu však bylo naprosté ticho. Rektor odrecitoval modlitbu a všichni se dali do jídla.

Byla to nejtišší večere v historii koleje. O to živěji a hlučněji bylo poté na chodbách a na pokojích. Jak to Loyola udělal? Jak se mu podařilo přesvědčit rektora, aby změnil názor? Zjistilo se, že byl u dona Diega to odpoledne. Ale co mu řekl? Co mohlo toho starého morouse zviklat, aby úplně otočil?

Jistý sicilský student se zapřisáhl, že je Iñigo černo-kněžník: „Má ďábelské oči. Dokáže vás urknout, věřte mi. V mém rodném městě byla jedna stará žena...“

„Ty sám jsi stará žena! Ten muž je světec!“

„Garron má informace od sluchy dona Diega. Po čtvrtodínovém rozhovoru prý rektor padl před donem Iñigem na kolena a prosil ho o odpuštění.“

„Odpuštění za co?“

„To netuším, ale bylo to tak.“

„Nevěřím ti ani slovo.“

Miguel Landívar přišel svému pánovi vyčistit šaty a přitom se na něj významně podíval: „Neříkal jsem to, pane?“

František svažtil čelo. „Co tím myslíš?“

„Čarodějnictví,“ zašeptal Miguel. „Pamatujete si, jak jsem mluvil o knize, kterou Loyola napsal a drží ji v tajnosti? Tam to všechno má. Je ve spojení s ďáblem.“

„Jsi blázen, Migueli. Vezmi ty šaty a vypadni.“

Miguel se tiše vzdálil.

Františkovi to nešlo na rozum. Jak to don Iñigo udělal? A co bylo možná ještě divnější – jak to, že to neoslavoval jako svůj triumf? Po celou dobu večere ani jedinkrát nezvedl oči. Jen tam seděl a jedl, bledý a nevýrazný, s očima zabodnutýma do talíře. Měl tak vycvičené sebeovládání? Jestli ano, pak je ten muž ze železa. Bylo v něm cosi, co se nedalo vysvětlit. Lidé jako Miguel byli přesvědčení, že to musí mít něco do činění s ďáblem. A lidé jako Petr Faber si naopak mysleli, že je za tím Bůh.

* * *

František se rozhodl, že se tím nebude zabývat. Nakonec, nic mu do toho přece nebylo.

Donu Iñigovi zase nebylo nic do toho, že don František potřebuje pomoci sepsat dopis králi. Přesto mu pomohl. Došlo k tomu tak, že František zaklel, když nemohl najít vhodný výraz pro obzvláště obtížnou větu. Don Iñigo byl zrovna v místnosti, obrátil se k němu a shovívavě se usmál. Kdyby ho za ta nevhodná slova pokáral, František by mu to velmi ostře vrátil, ale ten shovívavý úsměv ho úplně odzbrojil. František se svěčil se svými obtížemi s dopisem a don Iñigo se dovolil, aby si mohl tu problematickou větu přečíst. František pokrčil rameny a svolil, načež don Iñigo navrhl malou změnu, která vše vyřešila.

„Zdá se mi to tak hloupé! Musím škemrat o něco, co je právem moje!“ stěžoval si František. „Ale tu šlechtickou listinu nutně potřebuji.“

Don Iñigo přikývl. „Byly časy, kdy jsem smýšlel stejně jako vy, done Františku.“

Ne, nezeptám se, proč změnil názor, pomyslel si František, nebo mi vypoví celý svůj životní příběh.

„Je to dlouhý příběh,“ řekl don Iñigo, „ale pokud by vás to zajímalo, stručná odpověď se ukrývá v osmé kapitole Markova evangelia, třicátý šestý verš.“

„V každém případě vám děkuji za pomoc, done Iñigo,“ odvětil František suše.

Starší muž mu věnoval jednu ze svých zdvořilých úklon a odkráčel.

Marek, osmá kapitola, třicátý šestý verš? O čem ta pasáž je? uvažoval František. Musel ovšem konečně dopsat ten dopis a odeslat ho. Profesorské místo v Dormans-Beauvais je pěkná věc, ale být kanovníkem kapituly v Pamploně by bylo lepší. Napsal několik dalších slov, ale po chvíli se zarazil. Zvědavost mu nedopřávala klidu.

Co je v tom verši od Marka? Povzdychl si, natáhl se do knihovny a listoval Písmem, než narazil na zmiňované místo. Stálo tam: „Vždyť co prospěje člověku, když získá celý svět, ale ztratí svou duši?“

Jaká bezostyšná drzost! Jak si ten pobožný ošetřovatel nemocných dovoluje myslet, že František Xaverský škodí své duši? Ať se stará o vlastní duši! Dormans-Beauvais byla dobrá křesťanská kolej. A kapitula v Pamploně měla samé úctyhodné kanovníky. Člověk přece nemusí být svatým žebrákem, aby neztratil svou duši. Není divu, že se ten chlap dostal do sporů s inkvizicí.

František se tak rozohnil, že svůj dopis rázem dopsal a ještě ten den ho odeslal.

* * *

„Pan Sarpillier se po vás zase sháněl,“ oznámil Miguel Landívar mrzutě.

„Kdo?“

Miguel si povzdychl. „Ten obchodník s koňmi, pane.“

„A zase chce peníze?“

„Ano, pane.“

František si také povzdychl. Už dvakrát psal domů žá-

dost o peníze, ale zatím nepřišla žádná odpověď. „Máme nějaké peníze, Migueli?“

„Ne, pane.“

„Nechápu, co ode mě ten Sarsapiller pořád chce. Už před rokem jsem mu něco platil, před šesti měsíci znovu a nedávno zase. Nemá už dost?“

„Pan Sarpillier tvrdí, že kůň pořád není splacený,“ vysvětloval Miguel. Už byl zvyklý, že si jeho pán plete jména.

„Tak mu řekni, že mi zbývá zaplatit ještě zadní nohy. Jestli na tom trvá, ať si je vezme zpátky.“

„Pan Sarpillier,“ pokračoval Miguel, „říkal, že přijde zítra ráno, a jestli nedostane zbytek peněz, odvede si koně s pomocí úřadů.“

„Dostane pár facek, jestli se odváží přijít,“ prohlásil František hrozivě, nicméně věděl, že to nebude tak jednoduché. Dluhy se ve Svaté Barboře tolerovaly, jen dokud nezačaly problémy s úřady. „Migueli, co myslíš – mohli bychom si někde půjčit další peníze?“

„Ne, pane.“

„Ten Sarsapiller je na nás jako pes,“ posteskl si František.

Celý den pak měl velice špatnou náladu. Dokonce ani Petr Faber si s ním nevěděl rady. Odpoledne zašel do stájí dát sbohem svému koni, krásnému pětiletému grošákovi. Měl koně rád a tohoto si přímo zamiloval.

Tam ho našel don Iñigo – v slzách.

„Promiňte, že vyrušuji, done Františku,“ oslovil ho. „Slyšel jsem, že si kupec chce odvést vašeho koně, protože není zcela splacený. Když dovolíte, mohl bych mu jeho záměr překazít.“

„Opravdu?“ František se udiveně podíval na toho muže v obnošených šatech. „Jak?“

„Kolik chybí do splacení dluhu?“

„Jedenáct dukátů.“

„Ten kůň má cenu padesáti,“ řekl don Iñigo a poplálal koně po jeho hrdé šíji. „Tady máte jedenáct dukátů. Kupec vám poděkuje a koně vám nechá.“

„Zemřel vám bohatý strýček?“ zeptal se František a užasle hleděl na zlaté mince, které mu don Iñigo vtiskl

do dlaně. Potom se ale zastyděl za svou neomalenost a zahanbeně dodal: „Nevěděl jsem, že máte tolik peněz.“

„Mám jenom to, co dostanu,“ prohlásil Iñigo. „A já to nepotřebuji.“

„Ale proč to dáváte mně?“

„Bývaly časy, kdy i mně koně přinášeli radost. Myslím, že náš národ má lásku ke koním v krvi.“

„Nepatřím do kruhu vašich přátel,“ řekl František rozpačitě, „a ani mě takový způsob života neláká. Ale jestli je něco jiného, co bych pro vás mohl udělat...“

„Netrapte se tím,“ zakroutil hlavou don Iñigo. „Nemusím vám snad připomínat, že šlechtic má jinému šlechtici prokazovat služby bez podmínek.“

František už byl rozpaky celý rudý.

„Ale jestli vás zajímá, proč to dělám,“ pokračoval don Iñigo, „najděte si Matoušovo evangelium, dvacátou pátou kapitolu, čtyřicátý verš.“ Odešel, a ačkoli při chůzi kulhal, musel František neochotně obdivovat důstojnost, která ho provázela.

Co měl ten člověk zase za lubem? Citát z evangelia podle Matouše. Zřejmě další nehoráznost. Ale hlavně že grošák zůstane.

„Jsi v bezpečí, ty můj krasavče,“ šeptal František koni do ucha a s láskou ho hladil po krku. „Možná jsem za to však zaplatil příliš.“

Když se vrátil do pokoje, vyhledal si příslušný verš evangelia: „Amen, pravím vám: Cokoli jste udělali pro jednoho z těchto mých nejposlednějších bratří, pro mne jste udělali.“

Znovu ho to rozhněvalo.

* * *

V nemocničním pokoji kláštera klarisek v Gandii ležely dvě řeholnice. Jednou z nich byla matka Agnes, asi pětadesátiletá, vysoká a kostnatá žena rolnického původu. Druhou byla abatyše kláštera, Magdalena de Jasso y Azpicueta. Obě dvě umíraly.

Všechny řeholnice se shromáždily okolo umírajících, modlily se k nebesům a prosily za ochranu duší, které právě teď opouštěly svět. Modlitbu vedl kaplan kláštera, otec Lamberto.

Starší řeholnice se svíjela v ukrutných bolestech posledního stadia rakoviny. Tehdejší lékařství ještě neznalo žádné utišující prostředky. Její dech byl trhaný a každý výdech zněl jako výkřik raněného zvířete.

Magdalena pomalu upadala do bezvědomí a sotva si byla své nařikající společnice vědoma. I ona trpěla, ale alespoň byla stále schopná modlit se. Prosila za svou matku, která zemřela před čtyřmi měsíci, a za své bratry, Juana a Miguela. Vzpomněla i na mladého Františka v Paříži a modlila se, aby se stal dobrým Božím služebníkem a nechal Boha, aby pronikl jeho srdce, jeho mysl i jeho život. Stále o něj měla starost, a proto prosila, aby mu směla pomáhat i na věčnosti, kdykoli to bude potřeba.

Cítila, že si vyprošuje velikou milost, a najednou zatoužila, aby mohla přinést ještě nějakou oběť.

V tu chvíli si uvědomila srdcervoucí křik matky Agnes, která ležela kousek od ní. Neřekl snad Kristus, že cokoli uděláme pro jednoho z jeho nejmenších, děláme pro něj? Dodala si odvahy a začala se vroucně modlit, aby na sebe směla převzít bolesti matky Agnes. V následujícím okamžiku se jí zdálo, jako by do jejího těla bodalo tisíc nožů. Hlasitě zasténala. Tělo její společnice se náhle přestalo svíjet a ona přestala křičet.

Otec Lamberto pokračoval v modlitbě a sbor řeholnic mu odpovídal, ale mezi ně a Magdalenu padla opona strašlivé bolesti, která ji pohltila od hlavy až k patě a přidávala se k ještě větší bolesti vycházející odněkud z jejích útroby. Jako by už neexistovalo nic jiného a zůstala jen nesnesitelná bolest. Zdálo se, že to snad nemůže trvat déle než jeden úder srdce, přesto to trvalo hodiny.

Krátce před půlnocí obě řeholnice zemřely. Na tváři abatyše spočíval klidný úsměv. Až když ji řeholnice připravovaly do rakve, zjistily, že měla rozkousaný jazyk, jak se snažila nedat najevo, jakou trpí bolestí.